

УДК [94:314.74](477:438)"20"
DOI: 10.33402/ur.2021-14-177-193

Юлія ШЕЛЕП
кандидат історичних наук
молодший науковий співробітник відділу
«Центр дослідження українсько-польських відносин»
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5631-061X>
e-mail: julijashelep01@gmail.com

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ: СУЧАСНИЙ ЕТАП

Розглянуто проблеми трудової міграції, проаналізовано причини і наслідки міжнародних міграційних процесів для майбутнього України. Охоплено теоретичні питання та практичні аспекти дослідження зовнішньої трудової міграції, наведено причини міграційного руху населення. Показано, що інтенсивність транскордонної мобільності на українсько-польському кордоні зростає передовсім завдяки мешканцям прикордонних територій і сприятливому для поїздок українців режиму, встановленому польською стороною. З'ясовано, що трудова міграція є своєрідним індикатором соціального, економічного та політичного стану країни. Досліджено основні потоки трудової міграції з України, окреслено основні напрями взаємодії України та Польщі для оптимізації цих міграційних процесів. Зазначено, що вдосконалення міграційної політики в незалежній Україні має здійснюватися на основі комплексного підходу.

Нині українське населення активно задіяне в міжнародних трудових міграційних процесах, а тому трудова міграція до Польщі набуває особливого соціального значення. Важливою складовою у формуванні українсько-польських відносин у сфері міграції є вдосконалення та розширення договірно-правової бази в цій сфері. Особливістю українсько-польських міграцій є переважно тимчасовий, циркулярний характер, що забезпечується спрощеним порядком допуску тимчасових працівників із України на ринок праці Польщі. Більшість українських мігрантів зайнята в Польщі некваліфікованою працею в сільському господарстві, торгівлі, будівництві, в домогосподарствах місцевих жителів. Водночас зростає міграція до Польщі спеціалістів, а також виїзд української молоді на навчання. Обґрунтовано негативні наслідки для української економіки швидких темпів еміграції, потребу вжиття термінових заходів з метою стабілізації еміграційних процесів. Зроблено висновок про те, що в контексті глобальної інтеграції Україна посідає одне з провідних місць у рейтингу країн-донорів з постачання як інтелектуальних, висококваліфікованих трудових ресурсів, так і некваліфікованих трудових мігрантів.

Ключові слова: еміграція, міграція, причини еміграції, заробітчани, ринок праці, робоча сила, наслідки еміграції.

Розвиток глобалізації та демократизації життя суспільства сприяв формуванню значно ширших можливостей для переміщення людей між країнами, чим суттєво активізував міграційні процеси. Міграція стала однією з ознак ХХ–ХХІ ст. у контексті глобалізації. ООН зазначає, що міграція є неминучим та потенційно вигідним компонентом для сучасного жителя кожної країни чи регіону¹.

В Україні до сьогодні не існує єдиного означення поняття «міграції». Протягом багатьох років відповідно до різних етапів історичного та економічного розвитку України змінювались вектори міграційних потоків та чинники, що їх формують. Як наслідок, сьогодні міграційна політика України має переважно обмежувальний та охоронний характер. Зважаючи на те, що на момент проголошення незалежності Україна не мала ні інституту міграційного права, ні міграційної політики, ні адміністративних органів для її формування, все створювалось без досвіду та в умовах обмежених фінансових ресурсів, тому формування української міграційної політики відбувалось переважно ситуативно. Ґрунтовні підходи до регулювання мігрантів були започатковані лише з 2011 р. Саме через недостатність досвіду та висококваліфікованих кадрів чинне законодавство має прогалини, а між службами і досі чітко не розділені функції. Негативно також впливає на вирішення загальних питань управління міграційними потоками та залучення праці трудових мігрантів відсутність базового законодавства у сфері міграції і законодавства про трудових мігрантів, що ускладнює ефективне здійснення відповідної державної політики та негативно впливає на розвиток міждержавних стосунків².

Для сучасного стану міграційних процесів в Україні характерна переважно зовнішня міграційна активність, вплив населення за межі держави, високий рівень інтенсивності та стрімке зростання масових «тіньових» трудових поїздок за кордон. Важко виділити найважливіший мотив, що змушує людину виїжджати в іншу країну, адже все залежить від певного комплексу мотивів. Одним із узагальнювальних чинників, які впливають на міграційну політику українських громадян, є незадоволеність своїм становищем в суспільстві, також важливе місце посідає заробітна плата.

Протягом останніх років потоки українських трудових мігрантів набули небачених розмірів і продовжують збільшуватись. Заразом збільшується і кількість кваліфікованих працівників, які надають перевагу трудовій міграції через нестабільну політичну та економічну ситуацію, ріст безробіття, зниження рівня доходів і рівня життя в Україні та збройний конфлікт на Сході. Коли говоримо про перетини українсько-польського кордону, то в'їзди українців до Польщі є значно частішими, аніж поляків до України.

Мета статті – простежити міграційні процеси на українсько-польському прикордонні, проаналізувати проблеми й наслідки, з'ясувати особливості міграції та її вплив на взаємини між державами на основі статистичних і соціологічних даних.

¹ Кравченко В. Г. Тенденції трудової міграції в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 125.

² Шокало О. Інтеграція чи повернення додому? *Дзеркало тижня*. 2005. № 12 (540). URL: https://dt.ua/SOCIETY/integratsiya_chi_povernennya_dodomu.html (дата звернення: 5.05.2020).

Питання міграції та міграційної політики на сьогодні є надзвичайно актуальними, особливо в частині міжнародної міграції, тому стали об'єктом дослідження багатьох українських і зарубіжних учених в контексті глобалізації світових ринків, ідентифікації міграційних процесів на Європейському континенті. Зокрема, питання трудової міграції, її нормативно-правові аспекти, міграційна політика України в аспекті співробітництва з Євросоюзом досліджені в працях: О. Малиновської³, О. Позняка⁴, М. Романюка⁵, В. Довгої⁶. Теоретичним питанням та проблемам міжнародної трудової міграції свої дослідження присвятили Г. Герасименко⁷, Дж. Де Ваард (J. De Waard)⁸, У. Садова⁹ та ін.

До аналізу причин та специфіки міграції в контексті сучасних українсько-польських відносин звертались політологи, соціологи, політики, журналісти та науковці. Наше дослідження спирається на публікації Д. Борисова¹⁰, О. Шокало¹¹,

-
- ³ Малиновська О. Трудова міграція населення України: чого чекати в найближчому майбутньому? *Міграція: Всеукр. інформ.-аналіт. щомісяч. газета*. URL: http://migraciya.com.ua/news/migrant_workers/ua-labour-migration-ukraine-what-to-expect-in-the-near-future-part-1/; Малиновська О. Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам. *Аналітична записка*. 2014. № 1. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf; Малиновська О. Міжнародні міграції та суспільні трансформації доби глобалізації. *Демографія та соціальна економіка*. 2009. № 1. С. 5–19; Малиновська О. А. Трудові мігранти та їхній внесок у соціально-економічний розвиток України. *Регіональна економіка*. 2013. № 3 (69). С. 82–93.
- ⁴ Позняк О. Стратегія державної політики у сфері зовнішніх трудових міграцій. *Демографія та соціальна економіка*. 2005. № 1. С. 118–124. URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11748/13-Pozniak.pdf> (дата звернення: 2.05.2020).
- ⁵ Романюк М. Міграційні детермінанти національної безпеки України: теоретико-методологічні та практичні аспекти. *Демографія та соціальна економіка*. 2009. № 1. С. 50–60. URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9047/05-Romanuk.pdf> (дата звернення: 2.05.2020).
- ⁶ Довга В. Зовнішня трудова міграція – важливий чинник, що послаблює трудовий потенціал України. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2009. Вип. 41. С. 165–168.
- ⁷ Герасименко Г., Позняк О. Гендерні аспекти трудових міграцій населення України. *Демографія та соціальна економіка*. 2006. № 1. С. 46–54. URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11655/04-Gerasumenko.pdf>.
- ⁸ DeWaard J., Raymer J. The temporal dynamics of international migration in Europe: Recent trends. *Demographic research*. 2012. Vol. 26. С. 543–592. URL: <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol26/21/>.
- ⁹ Садова У. Міграційні процеси в Україні: сучасні виклики та регіональна специфіка: (за результатами II Міжнар. наук.-практ. конф.). *Регіональна економіка*. 2013. № 3 (69). С. 211–221. URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/68220/22-Sadova.pdf>; Садова У. Міграція та її місце у гармонізації розвитку територіальних суспільних систем. *Демографія та соціальна економіка*. 2009. № 1. С. 29–36. URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9049/03-Sadova.pdf>.
- ¹⁰ Борисов Д. Польща легалізує українських заробітчан. *Львівська газета*. 2005. № 83 (657).
- ¹¹ Шокало О. Інтеграція чи повернення додому? *Дзеркало тижня*. 2005. № 12 (540). URL: https://dt.ua/SOCIETY/integratsiya_chi_povernennya_dodomu.html (дата звернення: 24.04.2020).

І. Маркова, Н. Завітневич¹², А. Міщук¹³, А. Федун та ін. Важливими для нашого дослідження є праці Ю. Гуменюка¹⁴, Т. Сердюк¹⁵, присвячені оцінці масштабів, аналізу складу міжнародної трудової міграції українців, висвітленню впливу заробітчанства на розвиток економіки та соціальної сфери в Україні, розгляду питань формування державної політики щодо трудової міграції. Серед досліджень української спільноти в Польщі виокремимо дисертаційну працю В. Кирилича «Українці в Польщі: проблема збереження етнопольської ідентичності як чинник українсько-польських відносин». Однак загалом означена проблема залишається не достатньо вивченою і в українській, і в польській історіографії. Дослідження європейських вчених присвячені питанням формування міграційної політики, транскордонної міграції Україна – ЄС, соціальної адаптації українських мігрантів, створення ними громадських організацій, забезпечення захисту їхніх прав тощо.

Методологічне підґрунтя дослідження становлять спеціальні документи, статистичні дані та аналітичні розробки Організації Об'єднаних Націй (ООН)¹⁶, Міжнародної організації міграції (МОМ)¹⁷, Міграційної служби України¹⁸, Державної служби статистики України¹⁹, статистичні дані українських прикордонних служб, польських та українських соціологічних лабораторій.

Міграція українського населення періоду незалежності розвивається під впливом різних, часто достатньо суперечливих чинників політичного та економічного характеру. Відповідно до офіційної статистики приблизно 20 млн українців живуть за межами держави. Окрім того, останніми роками Україна традиційно входить у перелік держав, з яких щороку виїжджає найбільша кількість людей, а

¹² Завітневич Н. Гуманітарний чинник в українсько-польських міждержавних відносинах: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Інститут міжнародних відносин. Київ, 2008. 241 с.

¹³ Miszczuk A., Gorzym-Wilkowski W. Transgraniczny ruch drogowy jako impuls rozwoju lokalnego. *Wiadomości Statystyczne*. 1996. Nr 1. S. 61

¹⁴ Гуменюк Ю. Міжнародна трудова міграція: методологічний та організаційний аспекти. Тернопіль, 2013. 619 с.

¹⁵ Сердюк Т. Доступність житла для населення України в контексті існуючої пільгової політики. *Формування ринкових відносин в Україні*: зб. наук. праць. Київ, 2013. Вип. 4 (143). С. 237–242.

¹⁶ Международная миграция и развитие: Глобализация и взаимозависимость. Доклад Генерального секретаря ООН: 67 сессия. Нью-Йорк: ООН, 2012. URL: <http://daccessdds.ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/452/15/PDF/N1245215.pdf> (дата звернення: 15.04.2020).

¹⁷ Міграція в Україні: факти і цифри. *Міжнародна організація з міграції (МОМ): Представництво в Україні*. 2013. 15 с. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/ukr_ff_f.pdf (дата звернення: 30.03.2020).

¹⁸ Міграційний профіль України 2013. *Міграційна служба України*. URL: http://dmsu.gov.ua/images/files/UKR_Migration_%20Profile_2013.pdf (дата звернення: 30.03.2020).

¹⁹ Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 30.03.2020).

також у перелік держав, куди приїжджає найбільша кількість мігрантів з інших країн світу²⁰.

Сьогодні найчастіше міграцію досліджують як явище економічне, опускаючи при цьому юридичні, психологічні, теоретичні та демографічні аспекти, пов'язані з нею. Немає і комплексної системи класифікації міграції, хоча це актуально, особливо з огляду на диверсифікацію міграційних потоків. Оцінити міграційні потоки трудових мігрантів дуже важко. Це зумовлено неоднозначною інформацією про кількість мігрантів через розбіжність методик ведення обліку в різних країнах, наявність нелегальної міграції та недосконалість статистичної інформації в Україні. Від періоду незалежності міграційна політика нашої країни формувалась без наявної концепції та стратегії розвитку. Окрім того, розвиток міграційної політики в Україні відбувається дуже повільно і за всі роки незалежності держава досі має справу з пережитками радянської політичної системи та застарілими нормативно-правовими актами.

Проаналізувавши міграційну динаміку українців періоду незалежності, можна окреслити таке: на початку незалежності спостерігалось різке зростання міграційного приросту до рівня +288,1 тис. осіб (+5,5 %), в наступні два роки відбувся надзвичайно різкий спад до – 140 тис. осіб або – 2,8 % у 1994 р.²¹. На початку ХХ ст. негативне сальдо почало зменшуватись, а в 2005 р. було зафіксовано позитивне міграційне сальдо (+4,6 тис. осіб), ця тенденція зберігалась і в наступні 11 років²². Проте дані Державної служби статистики України не відображають реальної ситуації зі зовнішньою міграцією українців. Державна служба статистики послуговується лише відомостями про зміну реєстрації місця проживання і не враховує зовнішньої трудової, освітньої, соціальної міграції, тимчасової та сезонної, нелегальної та напівлегальної міграції, а також переміщення, пов'язаних з анексією Криму та війною на Сході України.

Постійно відбуваються зміни в характері, напрямках та інтенсивності міграційних потоків. Однак найголовнішою причиною міграції продовжує залишатись економічний стан в країні. Як наслідок, міграційні процеси мають вплив не лише на економіку, суспільство чи розвиток держави, але й на державну політику в різних сферах суспільного життя та є показником ефективності роботи інститутів державної влади. Міграційні процеси в Україні з огляду на сучасну економічну ситуацію є досить суперечливим явищем: з одного боку, багато українських громадян працює за кордоном, що свідчить про високий рівень їхньої мобільності, з іншого – за результатами соціологічних опитувань, більшість українського населення схильна жити і працювати на батьківщині.

²⁰ Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри (понятійний апарат, конкретизаційні підходи, теорія і практика) / за ред. Ю. Римаренка. Київ: Генеза, 1998. 912 с.

²¹ Позняк О. Зовнішня міграція громадян України за роки незалежності. *Агора*. 2014. Вип. 17. С. 50. URL: <https://kennankyiv.org/wp-content/uploads/2016/12/Pozniak.pdf> (дата звернення: 2.05.2020).

²² Населення та міграція. *Державна служба статистики*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.03.2020).

Різниця рівнів добробуту і якості життя між Україною та більш багатими і благополучними країнами-сусідами спонукає людей шукати покращення своїх життєвих перспектив шляхом міграції, проте визначає формування не самої міграції, а лише міграційного потенціалу, для реалізації якого, тобто перетворення на реальну міграцію, має існувати не тільки бажання виїхати, а й можливість в'їхати до іншої країни, знайти роботу за кордоном.

В Україні у 2014–2016 рр. внаслідок збройного конфлікту на Сході та погіршення соціально-економічної ситуації спостерігається різкий перекид міграційних потоків в бік еміграції, переважно трудової. Важливе значення мають також добросусідські взаємини між державами, які спрямовані на розвиток двостороннього співробітництва та на підтримку євроінтеграційних прагнень України.

Одним із найпривабливіших напрямків трудової міграції є Польща. Активні переміщення населення між Україною та Польщею зумовлені географічною близькістю, розвиненим транспортним сполученням, спільністю історії та історичної пам'яті, хоч і важкої, наявністю національних меншин по обидва боки кордону, культурною та мовною спорідненістю, родинними зв'язками населення, а також донедавна добросусідськими відносинами та взаємною підтримкою на міжнародній арені. Відповідно сформувались соціальні, освітні, культурні, економічні/трудова типи міграції до Польщі.

За регіонами проживання серед потоків емігрантів також відбуваються певні зміни. Традиційно більш залучений до зовнішньої трудової міграції західний регіон країни (Закарпатська, Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська області) – 57,4 % від загальної кількості трудових мігрантів. На заробітках за кордоном перебуває 12,9 % працездатного населення західних областей, що пояснюється географічним межуванням із кількома європейськими країнами та високим ступенем насичення ринку праці в регіоні. Ці області мають найтісніші історичні контакти з Польщею, до Другої світової війни їхня територія входила до складу Польської держави. Також вони є праценадлишковими, тут не достатньо розвинуте промислове виробництво, зафіксований високий рівень безробіття. Натомість найменш залучені до міграційних процесів жителі північного регіону, їхня частка серед трудових мігрантів – 5,7 %, або 1,7 % працездатного населення цих областей²³.

Дослідження, проведене в Польщі, засвідчило, що серед українців, які почали виїжджати на заробітки до Польщі до 2014 р., «східняки» становили трохи більше 6 %, а серед тих, хто вперше приїхав після 2014 р., – 28,4 %²⁴. На основі дослідження, проведеного Національним банком Польщі у 2015 р., було підтверджено гіпотезу, що саме на хвилі економічного та політичного становища в Україні до Польщі почали їздити українці, які раніше ніколи не в'їжджали, серед них вихідці з окупованих територій України. 41,3 % опитаних респондентів у 2014–2015 рр.

²³ Пітюлич М. І. Новітні тенденції розвитку міжнародної трудової міграції та їх наслідки для України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Зб. наук. праць. Мукачево, 2014. № 1. С. 96–100.

²⁴ Chmielewska I., Dobroczycki G., Puzyrkiewicz J. A new wave of Ukrainian migration to Poland. URL: <https://financialobserver.eu/poland/a-new-wave-of-ukrainian-migration-to-poland/> (дата звернення: 20.03.2020).

вперше приїхали до Польщі з метою працевлаштування²⁵. Такі дані спричинені насамперед анексією Криму та війною на Сході України, що потягло за собою ускладнення соціально-економічного становища, економічну кризу і, як наслідок, зростання попиту серед українців на більш оплачувані робочі місця, що збіглося з відносно легким доступом до польського ринку праці для тимчасових працівників, попитом на робітників з боку польських роботодавців і близькістю кордону. Українці стали основною групою мігрантів у Польщі. Більшість із них – це тимчасові трудові мігранти, які знайшли роботу через агенції тимчасового працевлаштування, неофіційних посередників або самостійно.

Трудова міграція українців до Польщі неоднорідна за своїм складом. Умовно можна виділити декілька категорій трудових мігрантів: підприємці, які займаються «човниковим» бізнесом без постійного працевлаштування в Польщі; особи, які здійснюють прикордонний бізнес, переважно продаж підакцизних товарів (алкогольні напої та тютюнові вироби); короткотермінові та довготермінові трудові мігранти²⁶. Найбільше загроз для економіки України становить саме «човникова» торгівля, бо люди, особливо молодь, живучи близько до кордону, не зацікавлені працювати на підприємствах, за українську заробітну плату. Керівники підприємств, розташованих у прикордонних зонах, скаржаться на нестачу робочої сили.

Водночас сформувалася доволі велика група осіб, для яких періодична робота за кордоном перетворилася на основне заняття та джерело доходу. Основною моделлю міграційної поведінки, особливо в прикордонних регіонах, була циркулярна міграція. Можливість циркулярної міграції встановлена польським законодавством через дозвіл на сезонне працевлаштування (до 6 місяців впродовж року). Згідно зі статистичними даними, середня тривалість перебування українців на території Польщі не перевищувала двох місяців. Лише 2,3 % українських мігрантів, які працювали в Польщі, перебували там більше 12 місяців. Понад 40 % мігрантів здійснювали по кілька трудових поїздок до Польщі на рік, а кожний четвертий (24,7 %) – виїжджав щомісячно або й декілька разів на місяць (загалом 7,3 %). Для певної групи громадян постійні циркулярні поїдки на заробітки до Польщі стали основною формою заробітку. Вдома такі особи зазвичай роботи не шукають, стратегію своєї трудової діяльності пов'язують майже винятково з роботою за кордоном²⁷. Враховуючи позитиви для розвитку економіки двох держав, циркулярна міграція несе у собі багато загроз, зокрема неформальне працевлаштування та низький рівень охоплення працівників соціальним страхуванням. Відповідно до проведених соціологічних досліджень у 2012 р., лише 11,9 % працівників-мігрантів у Польщі було охоплено соціальним страхуванням (загалом – 24,7 %), 10,8 % мали

²⁵ Obywatele Ukrainy pracujący w Polsce – raport z badania. Badanie zrealizowane w 2015 r. *Narodowy Bank Polski*. Warszawa, 2016. URL: http://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2016/20161212_obywatele_ukrainy_pracujacy_w_polsce_%E2%80%93raport_z_badiania.pdf (дата звернення: 21.03.2020).

²⁶ Ігліцька К. Ринок праці для іноземців у Польщі. *Міграція й ринки праці Польщі й України*. Варшава, 2003. С. 45–48.

²⁷ Малиновська О. Українсько-польський міграційний коридор. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 2 (24). С. 37.

медичну страховку (загалом – 20,8 %). Від 1 січня 2014 р. набула чинності Угода між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення²⁸.

Швидке зростання кількості українських трудових мігрантів зумовлене й тим, що Польща з середини 2007 р. спростила доступ на свій ринок праці для іноземців, насамперед громадян країн-сусідів, щоб компенсувати брак працівників, викликаний трудовою міграцією поляків до інших країн Євросоюзу. Але фактично серед українських трудових мігрантів домінують особи, які працюють нелегально і виконують прості види робіт. Своє перебування в Польщі вони трактують лише як джерело заробітку. Ці особи найменш зацікавлені в зав'язуванні контактів у польському середовищі, що безпосередньо не впливають на можливість збільшення заробітку²⁹.

Окрім того, виїзди українців з метою працевлаштування в сусідню державу можна поділити на дві групи³⁰. Перша з них – це відносно нечисленне працевлаштування на більш-менш тривалий час, здебільшого фахівців, вчителів, медиків, кваліфікованих робітників, яке Польща заохочує та якому сприяє. Такій групі не потрібен дозвіл для працевлаштування.

Друга група – це українські заробітчани, які працюють сезонно й тимчасово у Польщі. Для них до 2018 р. діяла спрощена процедура отримання дозволів на роботу, тому, наприклад, у 2015 р. українцям було видано 763 тис. запрошень на роботу з 788 тис. їхньої загальної кількості³¹. Цей показник перевищив показник 2013 р. на 104,5 %, а в попередні роки він ледве перевищував 200 тис. З метою зменшення відсотка нелегального працевлаштування з 1 січня 2018 р. змінено порядок отримання дозволів на сезонні та тимчасові роботи, або ж вони стають платними.

На кризовому етапі розвитку міграційних процесів відбулося не лише збільшення масштабів виїзду за кордон, а й певні зміни його характеристик та складу. По-перше, посилилася тенденція до зростання тривалості перебування поза межами країни, до трансформації тимчасової міграції в постійну. Про це свідчить, зокрема, активізація возз'єднання сімей трудових мігрантів у країнах їхнього перебування. За підрахунками авторів організованого МОМ у 2014–2015 рр. дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, лише впродовж 2014 р. з країни

²⁸ Угода між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення. Ратифікована Законом № 458-VII від 05.09.2013. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_161 (дата звернення: 30.03.2020).

²⁹ Українські трудові мігранти на польському ринку праці (на підставі даних соціологічного дослідження проведеного у Мазовецькому воєводстві) / М. Бенецькі, Х. Бояр, Ю. Фреляк, А. Гансьор-Немец та ін. *Українська трудова міграція до країн Європейського Союзу у дзеркалі соціології*. Київ, 2005. С. 62.

³⁰ Малиновська О. Українсько-польський міграційний коридор: особливості та значення. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 2 (24). С. 32. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/20-1437137553.pdf> (дата звернення: 15.03.2020).

³¹ Obywatele Ukrainy pracujący w Polsce – raport z badania. Badanie zrealizowane w 2015 r. *Narodowy Bank Polski*. Warszawa, 2016. S. 6. URL: http://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2016/20161212_obywatele_ukrainy_pracujacy_w_polsce_%E2%80%93raport_z_badania.pdf (дата звернення: 30.03.2020).

виїхало 18,2 тис. осіб, щоб возз'єднатися з членами сімей за кордоном³². Збільшилась також кількість українців, які зверталися в зарубіжних країнах за дозволами на проживання. У Польщі в 2014 р. кількість таких звернень порівняно з довоєнним 2013 р. зросла вдвічі, а в 2015 р. вона знову подвоїлася³³.

Починаючи від 2013 р., відбулося різке збільшення кількості мігрантів. Через перепоповнення українськими працівниками польського ринку праці польські роботодавці, задоволені зіставленням якості виконуваної роботи з боку українців та розміром заробітної плати, не поспішали підіймати заробітну плату польським працівникам. Це стало однією з причин, чому польські робітники все частіше мігрують у Німеччину та Велику Британію.

За визнанням видання «Deutsche Welle», саме українські працівники зробили економіку Польщі найбільш динамічною в Європі, а Центральний банк Польщі в червні 2018 р. підвищив прогноз щодо зростання ВВП країни від 4 до 4,7 % за зниження інфляції до 2,3 % річних. На початок 2018 р. приблизно 20 % польських підприємств мали у своєму штаті співробітників-українців. Майже 50 % українських трудових мігрантів у Польщі працювали на великих підприємствах, 29 % – на середніх і лише 18 % – на дрібних. Водночас лише 4,7 % заробітчани працювали за мінімальну плату в 1,55 тис. злотих (приблизно 11,6 тис. грн), а 45 % заробляли понад 3 тис. злотих (22,6 тис. грн). Часто польським роботодавцям вигідніше найняти українців через їхню готовність працювати понаднормово³⁴.

Зауважимо, що й сама Польща зацікавлена в трудових мігрантах з України. Важливим стратегічним кроком у польській політиці залучення мігрантів було набуття чинності у 2008 р. Закону «Про карту поляка», яку ввели з метою компенсації моральних та матеріальних втрат колишнім польським громадянам та їхнім нащадкам, які внаслідок зміни кордонів вимушено опинились поза межами батьківщини. Цей документ став дієвим інструментом відновлення людських та трудових ресурсів Польщі, бо мав низку переваг: можливість перебування на території Польщі без дозволів на роботу; легальне працевлаштування без оформлення дозволу на роботу; ведення бізнесу; безкоштовне медичне обслуговування; преференції при вступі до вишів та безкоштовне навчання тощо. Вже у 2008 р. карту поляка отримали 3 тис. українців, а на кінець 2015 р. ця цифра збільшилась до 70 тис. громадян України³⁵. Наприкінці 2017 р. були внесені зміни закону «Про карту поляка», які передбачали певне спрощення: особі, яка хоче отримати карту поляка, достатньо

³² Міграція як чинник розвитку в Україні. Дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток України. *Міжнародна організація з міграції*. Київ, 2016. С. 42.

³³ Raport na temat obywateli Ukrainy. URL: <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-specjalne/biezaca-sytuacja-dotyczasaukrainy/> (дата звернення: 2.05.2020).

³⁴ Скільки платять українцям в Польщі. 2018. URL: <http://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/11338-skilki-platyat-ukrajintsyam-v-polshchi.html> (дата звернення: 30.03.2020).

³⁵ Andrusieczko P. Czy Karta Polaka stanowi zagrożenie dla Ukrainy? «Mamy do czynienia z drenażem mózgow». *Wyborcza.pl*. 2017. URL: <http://wyborcza.pl/7,75399,21749188,czy-karta-polaka-stanowi-zagrozenie-dla-ukrainy-mamy-do-czynienia.html> (дата звернення: 20.03.2020).

підвередити, що вона або її предки мають польське походження або підтвердити трирічну діяльність у товариствах польської національної меншини³⁶. Ще одним кроком у цьому напрямку було підписання у грудні 2017 р. Президентом Польщі закону, відповідно до якого іноземці поза ЄС зможуть отримати посвідку на тимчасове перебування у Польщі за умов перенесення в країну підприємства з іншої держави³⁷. Цей захід спрямований на створення та заповнення нових робочих місць.

Специфіка зайнятості трудових мігрантів у Польщі полягає в тому, що їхнім переважним видом діяльності є сільське господарство (49,9 % загальної кількості українських трудових мігрантів працює у цій сфері). Поширені серед заробітчан у цій країні також торгівля, будівництво, діяльність домашньої прислуги³⁸. У галузях сільського господарства більшість мігрантів працює нелегально і виконує найпростіші види робіт. Своє перебування в Польщі вони розглядають лише як джерело заробітку, не зацікавлені в зав'язуванні в польському середовищі контактів, що безпосередньо не впливають на можливість збільшення заробітку.

Умовно українських трудових мігрантів у Польщі можна поділити на короткострокових (від трьох місяців до року), які становлять більшість, та довгострокових (більше двох років). Довгострокові трудові мігранти – це також особи, які вже не мають наміру повертатися в Україну; особи, які отримали карту поляка; студенти-мігранти, які влаштувалися на роботу.

Основна мета короткострокових трудових мігрантів – заробити кошти та повернутися додому. Саме ця категорія мігрантів найбільше страждає від нелегального працевлаштування, бо між роботодавцем і працівником укладається не трудова, а цивільно-правова угода, іноді навіть в усній формі. За такої угоди до соціальних фондів не сплачуються внески та не здійснюється контроль за дотриманням трудових прав з боку роботодавця.

Більшість українських заробітчан працює поза правовим полем, тому й отримує суттєво меншу плату за свою працю. Окрім того, польські роботодавці не завжди зацікавлені в оформленні дозволів для працевлаштування українців, бо це тягне матеріальні витрати з боку роботодавця та покладає додаткові зобов'язання на нього: забезпечення мінімальної заробітної плати, належних умов праці, соціального та медичного захисту. Важливими проблемами також є соціальна незахищеність українських громадян на території Польщі, відсутність страхівки, труднощі з візою, проте найбільшою залишається трудова незахищеність нелегальних трудових мігрантів як з боку України, так і з боку Польщі³⁹.

³⁶ Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o repatriacji oraz niektórych innych ustaw. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170000858> (дата звернення: 15.03.2020).

³⁷ Prezydent podpisał ustawę o cudzoziemcach. RP. URL: <http://www.rp.pl/Kadry/312139931-Prezydent-podpisał-ustawe-o-cudzoziemcach.html> (дата звернення: 31.03.2020).

³⁸ Полковниченко С. Особливості європейського вектора трудової міграції населення України. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління*. зб. наук. праць. Чернігів, 2011. № 3 (11). С. 187.

³⁹ Завітневич Н. Гуманітарний чинник в українсько-польських міждержавних відносинах... С. 149.

Сьогодні, маючи широкі можливості для легальних поїздок, українці не ризикують порушувати закон, розуміючи, що це може стати на заваді їхнім подальшим виїздам за кордон. Проте частина емігрантів і досі погоджується на нелегальну роботу. Найчастіше порушення пов'язані з еміграцією: перевищенням дозволених термінів перебування за кордоном, проїздом осіб, які мають право на відвідування 30-кілометрової зони, вглиб країни, неофіційним працевлаштуванням, хоча перебування на території країни може бути формально легальним. Відповідно до даних Держстату 2012 р., лише 11,7 % мігрантів, які працювали в Польщі, мали письмову угоду з роботодавцем, що становить 38 % від загальної кількості, інші працювали лише на основі усної домовленості⁴⁰.

Отже, велика кількість українських трудових мігрантів замість того, щоб підіймати українську економіку, робить значний внесок у польську. Для України це означає, що загострюються не тільки демографічні та економічні проблеми, але й починається кадрова криза. Для збереження та повернення втрачених людських ресурсів українському уряду потрібно якнайшвидше приймати рішення щодо усунення причин та наслідків міграції.

Останнім часом, окрім трудової міграції, особливу популярність здобула академічна мобільність української молоді, збільшилась кількість українських студентів у польських вищих навчальних закладах. Це зумовлено низкою позитивних чинників: отриманням диплому європейського зразка, кращими перспективами знайти роботу на міжнародному ринку та самореалізуватися, доступною ціною за навчання, можливістю отримання стипендії, відсутністю ЗНО, комфортними та технічно забезпеченими умовами для навчання. Збільшенню освітньої міграції до Польщі сприяє також двостороння домовленість про визнання документів про середню освіту.

Проаналізувавши статистичні дані, розуміємо, що виражена освітня міграція до Польщі зростає лише з 2012–2013 рр. Очевидно, це пов'язане із: політичною ситуацією в Україні, воєнними діями на сході та активною політикою польських ВНЗ, зорієнтованою на збільшення іноземних студентів.

Сьогодні кількість українців серед іноземних студентів у Польщі становить понад 50 %. Такі цифри спричинені тим, що польський уряд підтримує саме українських студентів: активний рекрутинг, участь в освітніх ярмарках, спеціальні університетські заходи, стипендіальні програми і наявність безкоштовного навчання. Так, наприклад, у 2015 р. стартував стипендіальний пакет «Польський Еразмус для України», що містив такі напрямки: менеджмент, економіка, адміністрування та технічні факультети. Фонд програми становив 10,7 млн злотих. За цією програмою державне фінансування охоплювало бакалаврат, магістратуру та докторантуру в університетах державної та приватної форм навчання та покривало витрати на проживання протягом року в Польщі. Крім того, в українців є ще один спосіб отримати освіту в Польщі, навіть безкоштовно, – карта поляка⁴¹.

⁴⁰ Малиновська О. Українсько-польський міграційний коридор. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 2 (24). С. 37.

⁴¹ Офіційний сайт Міністерства праці та соціальної політики Республіки Польща. URL: <https://www.mpips.gov.pl/> (дата звернення: 3.04.2020).

Серед польських вишів найбільша кількість українських студентів (2 063 особи) навчається в Краківській академії управління ім. Анджея Фрича Модревського, Соціальной академії наук (1 596 ос.), Університеті інформаційних технологій та менеджменту в Жешові (1 508 ос.). У всіх випускників, які навчалися на денній формі, є можливість залишитися ще на рік з метою працевлаштування, але більшість українців скаржаться, що це дуже малий проміжок часу для отримання стабільної роботи. Крім того, зараз в Європі діє дозвіл Європарламенту, за яким студенти та науковці можуть залишатися в країні, де вони навчалися або проводили дослідження, не більше 9 місяців з метою знайти роботу або започаткувати власний бізнес⁴².

Крім бажання отримати якісну освіту, наростання освітньої міграції пов'язане з тим, що вона може бути сходинкою до подальшого працевлаштування та проживання за кордоном. Протягом 2016 р. громадянам України вперше оформили 25,3 тис. дозволів на перебування в ЄС з освітньою метою, з них 16,8 тис. – у Польщі. Опитування українських студентів, проведені 2015 р. на території Польщі, свідчать, що повернутися на батьківщину планує не більше 13–16% з них⁴³.

Оскільки Україна не може запропонувати молоді вищу освіту такої самої якості, як за кордоном, більшість студентів вимушена мігрувати. Переважно вони вибирають країни, які схожі за культурою та менталітетом, наприклад, Польщу, де створено сприятливі умови для їхнього вступу та програми, які полегшують навчання і перебування.

Одними з найважливіших питань українсько-польської міграційної взаємодії з погляду забезпечення прав трудових мігрантів є вдосконалення процедури перетину міждержавного кордону та спрощення візового режиму, розв'язання проблеми з нелегальними трудовими мігрантами, які в площині права не захищені як з боку України, так і з боку Польщі. Саме активізація українсько-польської співпраці в галузі боротьби з нелегальною міграцією має бути одним з пріоритетних питань міждержавного співробітництва. Складнощі, з якими стикаються українські мігранти, призводять до процвітання незаконного тіньового бізнесу із відкриття віз, а це створює довжелезні черги на пунктах перетину кордону, тривалі перевірки, які ускладнюють рух мігрантів у західному напрямку. Потрібна координація зусиль України та Польщі для поліпшення консульських послуг громадянам України, розвитку і модернізації пунктів перетину кордону, видачі довготермінових національних і багаторазових Шенгенських віз, дозволів на проживання, можливості отримання віз безпосередньо на кордоні. Ще однією проблемою нелегальної трудової міграції громадян України в Польщу є їхня соціальна незахищеність. Завершення роботи з укладання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про підтримку в галузі медичного страхування надасть можливість українським трудовим мігрантам придбати страхові поліси для непередбаченого лікування або надання невідкладної медичної допомоги.

Першочергово треба вирішити питання збереження людського капіталу та надання можливостей для розвитку і трансформування в реальну національну

⁴² Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми в Україні, 2017. URL: <http://www.iom.org.ua>

⁴³ Малиновська О. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. Київ: НІСД, 2018. С. 351–352.

цінність. Адже масові, часто не зовсім контрольовані міграційні потоки до Польщі призводять до загострення українсько-польських взаємин. Сучасні світові тренди міграції демонструють відтік людського капіталу до глобальних міст та комфортних для життя зон, скорочення загальнонаціонального населення та виснаження інтелектуального капіталу держав-націй. Проблема управління міграційними процесами для України є, безперечно, важливою, однак, як стверджує О. Малиновська, не настільки суспільно резонансною, щоб потребувати негайного вирішення. Тож не дивно, що провадження ефективного регулювання міграційних процесів є більше вимогою наших зовнішніх партнерів, аніж питанням внутрішньої політики держави⁴⁴.

Отже, Україна досі залишається однією з країн, яка є найбільшим постачальником робочої сили та студентів за кордон. Наразі ці процеси досягли небачених масштабів і вимагають негайного втручання з боку держави. Основними причинами міграції української робочої сили є бажання до самореалізації, пошук кращого та спокійнішого життя, бажання професійного розвитку та реалізації, отримання великої заробітної плати. Однак подальше збільшення трудової міграції може призвести до негативних наслідків. Сучасні масштаби зовнішньої трудової міграції свідчать про недосконалість сформованих в українському суспільстві соціальних ліфтів і недостатні умови для самореалізації працівників. Доказом цього є зростання кількості молодих людей, які виїжджають у пошуках роботи за кордон, а також трансформація тимчасової трудової міграції на постійну.

Сповільнення міграційних потоків можливе за використання адміністративно-контрольних інструментів та соціально-економічних механізмів. Але, на жаль, державна міграційна політика України не відповідає кризовій ситуації в країні. До 2011 р. держава майже не переймалася міграційними процесами, не було чіткого розподілення повноважень між органами державної влади щодо контролю міграційних процесів. Сьогодні потрібно звернути увагу на вдосконалення чинного законодавства, впровадження ефективної системи моніторингу мігрантів та усунення наявних причин і наслідків трудової та освітньої міграції. Адже сучасна трудова міграція негативно впливає на стан та розвиток трудового потенціалу, бо країна втрачає найпродуктивнішу частину економічно активного населення. Важливе значення має подальша адаптація законодавства України з питань міграції до європейських стандартів та визнаних міжнародних механізмів регулювання міграційних процесів у межах реалізації стратегії інтеграції України до Європейського співтовариства.

У масштабі міжнародної економіки міграційні процеси, звісно, є і позитивним явищем. Проте для країни-донора, якою слугує наша держава, міграція має цілу низку загроз і ризиків (відтік із країни трудових ресурсів, погіршення статево-вікової структури населення, зниження інноваційно-інтелектуального потенціалу країни та ін.), на які поки що держава не зважає, можливо, через те, що не відчуває дефіциту цього ресурсу. Безумовно, процеси міграції зупинити неможливо, проте їх можна скорегувати. Лише глибокі реформи у всіх сферах (економіка, освіта,

⁴⁴ Малиновська О. Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам. URL: www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf (дата звернення: 31.03.2020).

медицина, судова система тощо) та покращення рівня життя населення сприятимуть скороченню процесів міграції в Україні.

Сьогодні між Україною та Республікою Польща підписано низку двосторонніх угод та ініціатив, які стосуються спрощення візового режиму, взаємного працевлаштування громадян, їхнього трудового та соціального захисту. Проте немає чітких механізмів реалізації цих угод, тож потрібно активізувати спільну роботу в цьому напрямку, що позитивно вплине на українсько-польські відносини у сфері міграції, спільно здійснювати та координувати їх на законодавчому, виконавчому та дипломатичному рівнях, щоб уникати численних порушень та непорозумінь.

Для сучасної України міграційні процеси часто відіграють негативну роль через недостатній розвиток відповідного правового механізму регулювання. Це створює умови для нелегальної міграції, яка погано впливає на відносини між державами та свідчить про нездатність країни забезпечити власних громадян робочими місцями. Наслідками таких дій є посилення напруженості в українсько-польських міждержавних відносинах та підрив економічного потенціалу країни, яка втрачає не тільки висококваліфіковані кадри, але й можливість поповнити бюджет валютними надходженнями від організованої трудової міграції.

REFERENCES

Andrusieczko, P. (2017). Czy Karta Polaka stanowi zagrożenie dla Ukrainy? *Mamy do czynienia z drenażem mózgów*. Retrieved from <http://wyborcza.pl/7,75399,21749188,czy-karta-polaka-stanowi-zagrozenie-dla-ukrainy-mamy-do-czynienia.html> [in Polish].

Benetski, M., Boiar, Kh., Frelia, Yu., Hansor-Nemets, A., Koniechna, Y., & Kurchevska, Y. (2005). Ukrainski trudovi mihranty na polskomu rynku pratsi (na pidstavi danykh sotsiologichnoho doslidzhennia provedenoho u Mazovetskomu voievodstvi). In *Ukrainska trudova mihratsiia do krain Yevropeiskoho Soiuzu u dzerkali sotsiologii* (p. 62). Kyiv [in Ukrainian].

Borysov, D. (2005). Polshcha lehalizuie ukrainskykh zarobitchan. *Lvivska hazeta*, 83 (657) [in Ukrainian].

Chmielewska, I., Dobroczycki, G., & Puzynkiewicz, J. (2017). A new wave of Ukrainian migration to Poland. Retrieved from <https://financialobserver.eu/poland/a-new-wave-of-ukrainian-migration-to-poland/> [in English].

DeWaard, J., & Raymer, J. (2012). The temporal dynamics of international migration in Europe: Recent trends. *Demographic research*, 26, 543–592. Retrieved from <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol26/21/> [in English].

Doslidzhennia z pytan mihratsii ta torhivli liudmy v Ukraini. (2017). Retrieved from <http://www.iom.org.ua/> [in Ukrainian].

Dovha, V. (2009). Zovnishnia trudova mihratsiia – vazhlyvyi chynnyk, shcho poslabliuie trudovy potentsial Ukrainy. *Visnyk Lvivskoho un-tu*, 41, 165–168 [in Ukrainian].

Herasymenko, H., & Pozniak, O. (2006). Henderni aspekty trudovykh mihratsii naselennia Ukrainy. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 1, 46–54. Retrieved from

<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11655/04-Gerasumenko.pdf> [in Ukrainian].

Humeniuk, Yu. (2013). *Mizhnarodna trudova mihratsiia: metodolohichniy ta orhanizatsiinyi aspekty*. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

Ihlytska, K. (2003). *Rynok pratsi dlia inozemstsv u Polshchi. Mihratsiia i rynky pratsi Polshchi i Ukrainy*. Warsaw [in Ukrainian].

Kravchenko, V. (2012). Tendentsii trudovoi mihratsii v Ukraini. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 2, 125 [in Ukrainian].

Malynovska, O. (2009). Mizhnarodni mihratsii ta suspilni transformatsii doby hlobalizatsii. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 1, 5–19 [in Ukrainian].

Malynovska, O. (2013). Mihratsiina polityka v Ukraini: formuvannia, zmist, vidpovidnist suchasnym vymoham. Retrieved from www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf [in Ukrainian].

Malynovska, O. (2013). Trudovi mihranty ta yikhniy vnesok u sotsialno-ekonomichniy rozvytok Ukrainy. *Rehionalna ekonomika*, 3 (69), 82–93 [in Ukrainian].

Malynovska, O. (2015). Trudova mihratsiia naseleння Ukrainy: choho chekaty v naiblyzhchomu maibutnomu? *Mihratsiia: Vseukr. inform.-analit. shchomisiach. hazeta*. Retrieved from <http://migraciya.com.ua/news/migrant-workers/ua-labour-migration-ukraine-what-to-expect-in-the-near-future-part-1/> [in Ukrainian].

Malynovska, O. (2015). Ukrainsko-polskyi mihratsiinyi korydor: osoblyvosti ta znachennia. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 2 (24), 32. Retrieved from <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/20-1437137553.pdf> [in Ukrainian].

Malynovska, O. (2018). *Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukrainski realii: monohrafiia*. Kyiv: NISD [in Ukrainian].

Mezhdunarodnaia migratsiia i razvitiie: Globalizatsiia i vzaimozavisimost. (2012). *Doklad Generalnogo sekretaria OON: 67 sessiia*. New York: OON. Retrieved from <http://daccessdds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/452/15/PDF/N1245215.pdf> [in Russian].

Mihratsiia v Ukraini: fakty i tsyfry (2013). *Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii (MOM)*. Kyiv: Predstavnytstvo v Ukraini. Retrieved from http://iom.org.ua/sites/default/files/ukr_ff_f.pdf [in Ukrainian].

Mihratsiia yak chynnyk rozvytku v Ukraini. Doslidzhennia finansovykh nadkhodzen, poviazanykh z mihratsiieiu, ta yikhnoho vplyvu na rozvytok Ukrainy. (2016). *Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii*. Kyiv [in Ukrainian].

Mihratsiinyi profil Ukrainy (2013). *Mihratsiina sluzhba Ukrainy*. Retrieved from http://dmsu.gov.ua/images/files/UKR_Migration_%20Profile_2013.pdf [in Ukrainian].

Miszczuk, A., & Gorzym-Wilkowski, W. (1996). Transgraniczny ruch drogowz jako impuls rozwoju lokalnego. *Wiadomosci Statystyczne*, 1, 61 [in Polish].

Naseleńnia ta mihratsiia. *Derzhavna sluzhba statystyky*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

Obywatele Ukrainy pracujący w Polsce – raport z badania. Badanie zrealizowane w 2015 r. (2016). Narodowy Bank Polski. Warsaw. Retrieved from http://www.nbp.pl/aktualnosc/wiadomosci_2016/20161212_obywatele_ukrainy_pracujacy_w_polsce_%E2%80%93raport_z_badania.pdf [in Polish].

Ofitsiinyi sait Ministerstva pratsi ta sotsialnoi polityky Respubliki Polshcha. Retrieved from <https://www.mpips.gov.pl/> [in Ukrainian].

Ofitsiyni veb-sait Derzhavnoi sluzhby statystryky Ukrainy. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].

Pitiulych, M. (2014). Novitni tendentsii rozvytku mizhnarodnoi trudovoi mihratsii ta yikh naslidky dlia Ukrainy. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu*, 1, 96–100 [in Ukrainian].

Polkovnychenko, S. (2011). Osoblyvosti yevropeiskoho vektora trudovoi mihratsii naselennia Ukrainy. *Naukovyi visnyk ChDIEU*, 3 (11), 187 [in Ukrainian].

Pozniak, O. (2005). Stratehiia derzhavnoi polityky u sferi zovnishnikh trudovykh mihratsii. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 1, 118–124. Retrieved from <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11748/13-Pozniak.pdf> [in Ukrainian].

Pozniak, O. (2014). Zovnishnia mihratsiia hromadian Ukrainy za roky nezalezhnosti. *Ahora*, 17, 50. Retrieved from <https://kennankyiv.org/wp-content/uploads/2016/12/Pozniak.pdf> [in Ukrainian].

Prezydent podpisal ustawę o cudzoziemcach. RP. Retrieved from <http://www.rp.pl/Kadry/312139931-Prezydent-podpisal-ustawe-o-cudzoziemcach.html/> [in Polish].

Raport na temat obywateli Ukrainy. Retrieved from <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-specjalne/biezaca-sytuacja-dotyczacaukrainy/> [in Polish].

Romaniuk, M. (2009). Mihratsiini determinanty natsionalnoi bezpeky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni ta praktychni aspekty. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 1, 50–60. Retrieved from <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9047/05-Romanyk.pdf> [in Ukrainian].

Rymarenko, Yu. (Ed.). (1998). *Mihratsiini protsesy v suchasnomu sviti: svitovi, rehionalnyi ta natsionalnyi vymiry (poniatiyni aparat, konkretyzatsiini pidkhody, teoriia i praktyka)*. Kyiv [in Ukrainian].

Sadova, U. (2009). Mihratsiia ta yii mistse u harmonizatsii rozvytku terytorialnykh suspilnykh system. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 1, 29–36. Retrieved from <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9049/03-Sadova.pdf> [in Ukrainian].

Sadova, U. (2013). Mihratsiini protsesy v Ukraini: suchasni vyklyky ta rehionalna spetsyfika (za rezultatamy II Mizhnar. nauково-prakt. konf.). *Rehionalna ekonomika*, 3 (69), 211–221. Retrieved from <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/68220/22-Sadova.pdf> [in Ukrainian].

Serdiuk, T. (2013). Dostupnist zhytla dlia naselennia Ukrainy v konteksti isnuiuchoi pilhovoï polityky. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini: zb. nauk. Pr.*, 4 (143), 237–242 [in Ukrainian].

Shokalo, O. (2005). Intehratsiia chy povernennia dodomu? *Dzerkalo tyzhnia*, 12 (540). Retrieved from https://dt.ua/SOCIETY/integratsiya_chi_povernennya_dodomu.html [in Ukrainian].

Skilky platiat ukraintsiam v Polshchi. (2018). Retrieved from <http://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/11338-skilki-platyat-ukrajintsyam-v-polshchi.html>. [in Ukrainian].

Uhoda mizh Ukrainoiu ta Respublikoiu Polshcha pro sotsialne zabezpechennia. Ratyfikovana Zakonom № 458-VII vid (05.09.2013). Retrieved from http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_161 [in Ukrainian].

Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o repatriacji oraz niektórych innych ustaw. Retrieved from <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170000858>. [in Polish].

Zavitnevych, N. (2008). *Humanitarnyi chynnyk v ukrainsko-polskykh mizhderzhavnykh vidnosynakh* [The humanitarian factor in Ukrainian-Polish interstate relations] (*Candidate's thesis*). Kyiv [in Ukrainian].

Yuliia SHELEP

PhD (Historical Sciences)

Junior Researcher at the Department

«Center for Ukrainian-Polish Relations Research»

Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies,

National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5631-061X>

e-mail: julijashelep01@gmail.com

UKRAINIAN-POLISH MIGRATION PROCESSES: THE CURRENT STAGE

In the article, there are examined issues of labour emigration, analysed causes and effects of international emigrant processes for the future of Ukraine. The article is devoted to theoretical and practical issues of internal and external migration process research, and the causes of the population migration are determined. Basic functions of the modern migration policy were formulated in Ukraine. It is shown that labour migration is the original indicator of the social, economic, and political position of a country. Basic streams of labour migration from Ukraine are investigated. As stated, the improvement of the migration policy of Ukraine should be based on an integrated approach.

The Ukrainian population is actively involved in the international labor migratory processes. In this context labour migration to Poland gets a special value. An essential part of the formation of Ukrainian-Polish relations in the migration field is to improve and expand the legal framework in this area. Negative effects of the rapid emigration on the Ukrainian economy, as well as the need to take urgent measures to stabilize emigration processes, have been substantiated. In the context of global integration, Ukraine occupies a leading position in the ranking of donor countries to supply intelligent and skilled workforce and unskilled migrant workers.

Nowadays, migration processes are formed under the influence of state policy and become indicators of the efficiency of state institutions. The precise and sound state policy of Poland and the reality of Ukraine, the inadequacy of the public policy, the war in the East, and economic problems result in the increased rates and volumes of Ukrainian migration to Poland, especially labour and educational. The preservation of the human capital and providing sufficient opportunities for its development, and conversion into a real national value, is a challenge for state institutions, both in Ukraine and Poland.

Keywords: emigration, migration, reasons for emigration, workforce, migration worker, labor market, effects of emigration